

Društveno življenje je bilo v Spodnji Šiški izredno razgibano. Najbolj aktivna sta bila Čitalnica in Sokol, poleg njiju pa je delovalo še nekaj drugih slovenskih in nemških društev ter nekaj zadrug.

V predzadnjem poglavju je Šuštar opisal zdravstvene in socialne razmere ter dejavnosti občine na tem področju, v zadnjem poglavju pa so opisane le še okoliščine in uradno dogajanje glede vključitve Spodnje Šiške kot predmestja v Ljubljano.

Nemškemu in italijanskemu povzetku knjige sledita še dve prilogi: seznam hiš v Spodnji in Zgornji Šiški (1906) in skica ulic, hiš in hišnih števil v Spodnji Šiški okoli leta 1903. Sistem oštevilčenja hiš je bil namreč tak, da je vsaka nova hiša dobila naslednjo številko, ne glede na to, v kateri ulici je bila postavljena. Vsaj za tiste bralce, ki Šiško dobro poznajo in Šuštarjevo knjigo berejo tako, da primerjajo tedanjo Šiško z današnjo, sta ti dve prilogi naravnost nepogrešljivi.

Poleg literature, ki je že v preteklosti obravnavala zgodovino obeh Šišk, periodičnih glasil in časopisja, je Šuštar pri svoji raziskavi uporabljal tudi zelo obsežno, predvsem pa raznovrstno arhivsko gradivo. Rezultat je kvalitetna študija, ki strokovnjakom nudi obilico statističnih in drugih podatkov, ki so v knjigi predstavljeni v neštetihi tabelah, seznamih, preglednicah...

Vendar pa je knjiga *Spodnja Šiška – pušelj Ljubljane* tudi bogato informativno delo, namenjeno vsakršnemu bralcu, Šiškarju ali Ljubljančanu, kateremu avtor knjigo v predgovoru tudi posredno namenil. Tako je Šuštarjevo faktografsko, znanstvene analize virov oprijemajoče se pisanje nenehno bogateno s citati iz virov in časopisov, ki besedilo pridihnejo vonj časa in sprostijo tok vsebine. Neazadnje Šuštarjevo delo tudi po obsegu ni skromno.

V knjigi *Spodnja Šiška – pušelj Ljubljane* prevladuje predvsem zgodovina institucionaliziranega življenja, kar pa ne pomeni, da avtor ne posega tudi na področje vsakdanjega Šiškarjevega življenja. Vendar je prav tu največji problem virov, ki se praviloma pri tovrstnih vprašanih ne zadržujejo, časopisje pa se je s kraji, kot je bila Spodnja Šiška, bolj poredko ukvarjalo, največ v kakšnih obrobnihih noticah. Tako je arhivsko gradivo o Čitalnici in drugih društvihi skorajda edini vir za družabno kroniko Šiškarjev. Takšno funkcijo v veliki meri opravijo razni dokumenti, reklame, oglasi, zemljevidi, načrti, žigi, fotografije in drugo slikovno gradivo, med katerim je treba posebej omeniti barvne reprodukcije spodnješiških razglednic, ki estetski in vsebinski podobi knjige *Spodnja Šiška – pušelj Ljubljane* dodajo še zadnjo piko na i.

Blaž Vurnik

Leopoldina-Symposium : Die Elite der Nation im Dritten Reich. Das Verhältnis von Akademien und ihrem wissenschaftlichen Umfeld zum Nationalsozialismus. Leipzig : Barth, 1995, 288 strani. (Acta historica Leopoldina ; 22). Dopolnilo k prikazu, Zgodovinski časopis 50, 3, 1996, 467–469.

V omenjenem prikazu sem navedel tri akademike, člane različnih nemških znanstvenih akademij, od katerih bi bila po imenu sodeč dva slovenskega rodu, eden pa naj bi bil Slovenec. Avtorje ustreznih sestavkov v knjigi sem prosil, če mi lahko iz akademjskih matičnih knjig oz. iz arhivskega gradiva sporočijo, za katere oz. kakšne osebnosti gre. Ljubeznivo so mi odgovorili vsi trije.

V zvezi z akademikom, ki je bil leta 1940 sprejet v Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina v Halle/Salle in je v sestavku omenjen kot Slovenec, mi je gospa dr. Sybille Gerstengarbe z Inštituta za zgodovino znanosti in zgodovino tamkajšnje akademije odgovorila, da gre za prof.dr. Maksa Samca, znanega strokovnjaka za koloidno kemijo, rojenega 27.6.1889 v Kamniku, ki je postal pozneje tudi član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. V izvorni dokumentaciji ni naveden kot Slovenec, kot tudi številni drugi člani niso navajali svoje narodnosti. Za Slovenca ga je po rojstnem kraju opredelila omenjena avtorica.

Drugi akademik je prof.dr. Ernst Gamillscheg, strokovnjak za romansko jezikoslovje, docent in profesor na univerzah na Dunaju, v Innsbrucku, Berlinu in nazadnje v Tübingenu, dr.h.c. in član šestih akademij. Rojen je bil 28.10.1897 v kraju Neuhaus na Češkem (Brockhaus Enzyklopädie, 17. völlig neubearbeitete Auflage des Grossen Brockhaus, 6. Band, F. A. Brockhaus Wiesbaden 1968, str. 751, kar je verjetno Jindrichuv Hradec, ibid. 13. Band, 1971, str. 337) in je le po prednikih verjetno slovenskega rodu. Siceršnje podatke mi je posredoval prof. ddr. Rolf Winnau z Inštituta za zgodovino medicine Svobodne univerze v Berlinu.

Tretji akademik pa je prof.dr. Camillo Praschniker roj. 18.10.1884 na Dunaju, po stroki arheolog, profesor na Dunaju, v Pragi, Jeni in ponovno na Dunaju, redni član Avstrijske in Praške Nemške akademije znanosti in častni član številnih arheoloških inštitutov. Njegov oče je bil železniški inženir in pozneje prometni ravnatelj Južne železnice, mati pa hčerka štajerskega deželnega finančnega direktorja nemškega rodu s Češke. Ded po očetovi strani je bil kranjskega kmečkega rodu in se je dvignil v stavbnega

velepodjetnika (SBL, 2. knjiga, Ljubljana 1933–1952, str. 474–475). Kot izpričuje bogat spomenik na kamniških Žalah (ob spodnjem vhodu) je očitno že pri njem prevladoval nemški duh. V okolici Kamnika je imel tudi posestvo, kjer je profesorjeva mati pozneje uredila dvorec, ki ne obstaja več, kjer pa je Camillo s sestrami in brati preživel veliko lepih počitnic. S Slovenijo ga razen teh počitniških doživetij očitno ni povezovalo nič. Morebiti je zanimivo omeniti, da se je za študij arheologije odločil, ko je kot dijak v Celju (kjer je tedaj služboval njegov oče), opazoval arheološko izkopavanje nasproti hiše, kjer so stanovali. Vodil je arheološka izkopavanja v Albaniji in Črni gori, v Mali Aziji in na Gosposvetskem polju. Podatki so povzeti po Almanach für das Jahr 1950, 100. Jahrgang, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 1951, str. 292–303 (nekrolog s sliko), ki mi ga je ljubeznivo poslal dr. Franz Graf-Stuhlhofer z Dunaja.

Jože Maček

Winston Churchill, **Velike bitke druge svetovne vojne** (*Le grandi battaglie della seconda guerra mondiale, raccontate da Winston Churchill*). Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995. 165 strani.

Naša ugledna založba si je ob 50 – letnici konca druge svetovne vojne zadala hvalevredno nalogo, da naši javnosti vsaj v minimalnem in morda celo najbolj atraktivnem izboru prikaže slavno delo sira Winstona Churchilla, *The history of the Second World War*; avtor se po pravici uvršča med največje zgodovinarje modernega sveta, če mu že ne pripada kar prvenstvo med njimi, čeprav gradi vizijo dogajanja tako z očmi posrednega oziroma neposrednega udeleženca, velikega esteta literarne besede in neprekosljivega stilista z izostrenim občutkom za zgodbo in pripovedi same, človeka torej, ki v pisanju uživa in hoče, da bi podoben občutek ob branju dobila tudi publika. Pred nami ni torej takšno zgodovinsko delo, ki bi ustrezalo uveljavljenemu modelu razmišljanja in ustvarjanja sodobnega zgodovinarja, ampak se morda po svoji zasnovi bolj navezuje na tradicijo velikih anglosaških pripovednih zgodovinarjev in biografov (tudi avtobiografov) minulega stoletja. Čeprav Churchilla v prvi vrsti zanima politična in diplomatska ter v nič manjši meri vojaška zgodovina velikega spopada iz poznih tridesetih in prve polovice štiridesetih let našega stoletja, ni naša vednost o kompleksnosti usodnih dogodkov niti najmanj okrnjena, četudi je bil ambiciozni pisec gladko prežrl družbeno, ekonomsko in socialno ozadje sveta v poznih dvajsetih in zgodnjih tridesetih letih, ki je ob znanih totalitarizmi in revanšizmi tudi izbilo sodu smodnika dno in skoraj pogubilo globalno civilizacijo. Churchill je torej samosvoj tudi pri pisanju, hkrati dosleden zagovornik in branilec britanske vizije prevlade v svetu in v prvi vrsti seveda britanski patriot in občudovalec Imperija, ki se mu je začel razkrajati dobesedno pred očmi, že v teku spopada, in ki je nato po končni zmagi dokončno zatonil.

Italijanski zgodovinar moderne dobe Giordano Bruno Guerro vsekakor ni imel lahkega dela, ko se je lotil izbiranja Churchillovih besed v zvezi z najpomembnejšimi bitkami druge svetovne vojne. Vsekakor je sledil temeljnemu avtorjevemu nagibu, poudariti predvsem tiste operacije, od katerih je bila tako ali drugače odvisna usoda Združenega kraljestva in celotnega Imperija. V takšnem izboru pač v posebni luči blestijo Dunkerque, bitka za Anglijo, Malta, El Alamein, Atlantik in seveda Normandija, ob prav tako vidnem britanskem deležu v Grčiji, Tunisu, na Siciliji, pri Salerno, Monte Cassinu, Anziu in ob severnoitalijanski končnici (prihod Novozelandcev v Trst malo za Titovo vojsko ni omenjen, pač pa je navedena zasedba Splita in Zadra s strani partizanov januarja 1945 in vznemirjenje sovražnika in podpiranje stalnega napredovanja Titovih partizanov s strani obalnih sil iz teh oporišč). Ostala bojišča so zastopana pač tako, kot jih je v svoji dramatičnosti videl Churchill, oziroma kot so se pokazala ključna za zaplet in razplet velike vojne: pri Poljski velikan britanske moderne dobe nikakor ne pozabi omeniti dvojne nemško-sovjetske odgovornosti za razkosanje poljske države in posredno celo za izbruh sprva evropske, nato svetovne vojne; pri začetku francoskega zloma Churchill kar ne more brez vpletanja lastne osebnosti v ure in dneve (na Downing Street je vstopil 10. maja 1940, na sam predvečer Hitlerjevega zahodnega vojnega pohoda), ko se je zavezniška fronta najprej začela sesedati pri Sedanu (in vzporedno pri Dinantu); pri hitlerjanskem napadu na ZSSR (operacija Barbarossa) Churchill sicer operira s podatki o moči napadalca in branilca, kot so mu bili na voljo, vendar kot nekdanji vojak jasno razume temeljno rusko prednost globine ozemlja in (skoraj) neusahljivosti človeških rezerv (Britanec omenja 164 divizij invazorja in njegovih 2700 letal, medtem ko naj bi imeli Sovjeti le 119 divizij in vendar 5000 letal; danes vemo, da je Hitler napadel s 3800 letali, 3508 tanki in skupaj 3.800.000 frontnimi vojaki, kar je ob sodelovanju Finske, Romunije in Madžarske zneslo 181 divizij in 18 brigad; Sovjeti so v resnici imeli na voljo okroglo 4,7 milijone vojakov – mobilizacije še niso bili mogli izvesti, 20.000 tankov in 10.000 letal).

Posebno pozornost Churchill namenja junaškemu britanskemu upiranju nemškim podmornicam na Atlantiku in neuklonljivi volji, oskrbovati Malto tudi za ceno največjih (mornariških) izgub. Žrtve v vojnih